

JOSÉ DE UDAETA I EMMA MALERAS. VIDES PARAL·LELES



EXPOSICIÓ TEMPORAL DEL MUSEU DE LES ARTS ESCÈNIQUES

SUMARI

<u>L'EXPOSICIÓ</u>	<u>2</u>
<u>DISCURS.....</u>	<u>3</u>
<u>OBJECTES</u>	<u>4</u>
<u>AUDIOVISUAL</u>	<u>5</u>
<u>MATERIAL ADDICIONAL.....</u>	<u>6</u>
<u>INAUGURACIÓ</u>	<u>7</u>
<u>ITINERÀNCIA</u>	<u>8</u>

L'EXPOSICIÓ

José de Udaeta i Emma Maleras. Vides paral·leles és una exposició temporal del Museu de les Arts Escèniques (MAE) dedicada a les destacades figures catalanes de la dansa espanyola i les castanyoles José de Udaeta i Emma Maleras. En motiu del centenari del seu naixement, l'any 2019 se celebra la vida d'aquests dos artistes a través d'un recorregut cronològic de les seves vides personals i professionals, vinculades entre elles a través de la passió i dedicació compartides envers un mateix art.



L'exhibició va estar exposada al vestíbul de l'Institut del Teatre des del 9 d'abril del 2019 fins al 15 de novembre de 2019

Comissariat: Laura Ars

Assessorament: Carlos Murias

Disseny: Arnau Masramon

Producció: Artyplan

DISCURS

En motiu del centenari del naixement del ballarí, concertista de castanyoles i mestre José de Udaeta, el MAE va decidir dedicar-li una exposició retrospectiva l'any 2019. Davant d'aquesta iniciativa, l'Institut del Teatre va demanar que l'exposició commemorés també la figura d'Emma Maleras, ballarina, concertista de castanyoles i professora de l'Institut, nascuda també el 1919. A partir d'aquesta premissa, la tasca del museu va ser la de construir un discurs en el qual els dos personatges tinguessin el seu propi espai, però també un punt de trobada que els convertís en coprotagonistes d'una mateixa història.

A banda de l'any de naixement, José de Udaeta i Emma Maleras compartien tres coses essencials: la passió, la professió i una amistat sincera. Ara bé, més enllà d'aquests tres punts focals, eren aparentment persones completament diferents, tant pels seus orígens i els seus caràcters personals, com per la seva evolució com a artistes. Dues vides paral·leles a les quals era necessari endinsar-se plenament per trobar les línies secants que les connectaven.

El discurs es va construir gradualment, a partir de trobades i entrevistes amb els seus companys de professió i amics personals, així com de l'estudi i anàlisi de les seves corresponents biografies i documentació. Es tractava d'esbossar una història mai abans explicada. Per això, es va configurar com una exposició amb tres lectures: la història paral·lela de dues personalitats de la dansa i les castanyoles, el relat individual de cadascuna d'aquestes persones i, finalment, la lectura profunda, que permet trobar punts en comú bé sigui en experiències, mestres, ciutats, estils o decisions compartides. Punts de connexió que primer semblaven fugissers, però que van esdevenir inevitables davant una passió i una perseverança compartides. Emma Maleras comparava la seva amistat amb José de Udaeta amb la confluència entre Bach i Händel, l'austeritat i la reserva d'ella davant la inquietud i l'extraversió d'ell, i tanmateix expressades en una professió i passió úniques.

L'any 1919 van néixer a Catalunya dos infants que, amb el ritme de les seves mans i l'harmonia dels seus passos, alteraren inequívocament el futur de les castanyoles i deixaren una marca significativa en la història de la dansa espanyola. Una mare artísticament frustrada va esdevenir, per als dos, l'excusa i les ales per arrencar un vol difícil, però valuós. José de Udaeta ballava d'amagat d'una família benestant amb grans prejudicis; Emma Maleras ballava per escapar del malson d'un matrimoni fraudulent. La dansa fou el primer amor dels dos artistes, que amb els anys —primer Maleras, creadora del mètode d'estudi de les castanyoles, i després Udaeta, que s'hi interessà particularment després de veure com ella les tocava— es traduí en una passió per aquest instrument i les seves capacitats inexplorades.

Paràgraf d'obertura de l'exposició *José de Udaeta i Emma Maleras. Vides paral·leles*. Guió de Laura Ars

OBJECTES

L'espai expositiu temporal del MAE es troba al vestíbul de l'Institut del Teatre, quelcom que dificulta l'exposició d'objectes originals. Gràcies al reciclatge d'una vitrina del museu i a la recerca d'un espai amb condicions lumíniques i climàtiques adients, *José de Udaeta i Emma Maleras. Vides paral·leles* és la primera exhibició temporal del nou espai expositiu del MAE en presentar originals.

En aquesta mostra es van presentar objectes personals relacionats amb les dues figures com ara documents personals, àlbums o castanyoles, així com documentació legal, administrativa i de premsa. La selecció dels objectes es va fer en consonància al discurs i a l'interès particular de les peces, així com per les seves característiques de conservació. A banda de la documentació pertanyent al MAE, s'exposaren peces cedides per amics personals de les figures. En el cas dels documents personals amb un alt valor emocional, o d'aquells objectes amb condicions de conservació específiques, també es va recórrer a la tècnica del facsímil.

Finalment, la peça clau de la vitrina va ser la cessió per part del Museu de Ripollet de les castanyoles personals d'Emma Maleras. El museu compta amb una impressionant col·lecció de castanyoles de José de Udaeta, amb més de dos-cents parells de diferents països, regions i estils. Ara bé, no té en el seu fons cap instrument de la mestra del mètode de castanyoles, pel que semblava una exposició incompleta sense aquestes, cedides finalment pel Museu de Ripollet.



Vitrina de *José de Udaeta i Emma Maleras. Vides Paral·leles* durant la inauguració de l'exposició, el 9 d'abril del 2019. Museu de les Arts Escèniques

AUDIOVISUAL

L'exposició retrospectiva de José de Udaeta i Emma Maleras hauria estat incompleta sense el repicar de les seves castanyoles o el ressò dels seus passos. Era necessari conèixer amb més profunditat a dues de les principals figures de la dansa espanyola i les castanyoles del segle xx. Anar més enllà de la imatge estàtica i del text descriptiu per introduir-nos en la sonoritat de la dansa i la sinuositat dels moviments. Tanmateix, veure'ls i sentir-los no semblava suficient a l'hora de retratar-los. Per això, el museu va decidir reunir a algunes de les personalitats actuals de la dansa espanyola i de les castanyoles, deixebles, companys i amics personals d'Udaeta i Maleras, per obtenir un testimoni de primera mà sobre el seu caràcter, el seu dia a dia, la seva professió i l'aclaparadora passió que els acompanyava.



Entrevista a Berta Vallribera en motiu de l'exposició *José de Udaeta i Emma Maleras*.
Vides paral·leles. Gener del 2019, Museu de les Arts Escèniques

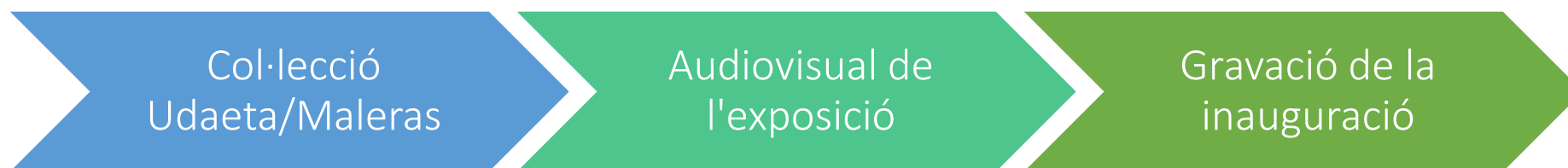
El resultat és un audiovisual que combina escenes dels nostres homenatjats amb entrevistes a Xavier Bagà, Belén Cabanes i Marina Rodríguez, Consol Grau, Ramón Ivars, Berta Vallribera i José de la Vega. A més, malgrat la distància, les deixebles de José de Udaeta a Alemanya, el país que més bé va acollir l'artista català, són presents en l'homenatge en forma d'un petit vídeo de la ballarina Ria Schneider on ens relata la seva relació personal i professional amb el mestre.

Així doncs, es configura un document que dona una mirada més humana i personal dels personatges, demostrant de boca dels seus amics, companys i alumnes la seva naturalesa, quelcom sovint difícil de transmetre en una exposició estàtica basada en el text i la fotografia. Una sèrie d'entrevistes a personalitats de la dansa i les castanyoles, entremesclades amb una miscel·lània d'imatges i fragments audiovisuals que ens recorden la força d'ambdós artistes sobre l'escena.

MATERIAL ADDICIONAL

A banda de la seva carrera sobre els escenaris i dins les escoles, José de Udaeta i Emma Maleras van comptar amb una prolífica carrera discogràfica. L'exposició retrospectiva de dos concertistes de castanyoles havia de comptar doncs, a banda de l'audiovisual, on només hi havia fragments breus de peces de concert, amb un àudio que reproduís algunes de les peces més destacades d'ambdues figures de manera completa i amb un so acurat. Per això, i específicament per a aquesta exposició, es va afegir un reproductor connectat a uns auriculars on una selecció a càrrec del ballarí i deixeble de les dues figures, Carlos Murias, es reproduïa en bucle.

A més, el museu va recuperar tots els audiovisuals que conservava en el seu fons en relació a les dues figures i va digitalitzar-los per poder crear una col·lecció especial en l'[Arxiu Audiovisual de les Arts Escèniques de Catalunya](#) (AAAEC). D'aquesta manera, totes aquelles persones que volguessin endinsar-se més en la vida i carrera d'aquestes figures o que no poguessin visitar físicament l'exposició podien accedir a aquest material exclusiu. A continuació, podeu clicar sobre cada concepte per accedir als continguts.



De la mateixa manera, es van revisar i corregir totes les fitxes de la col·lecció en línia ([Escena Digital](#)) en relació a les dues figures. També es van crear noves fitxes per aquell material que encara no es trobava a la col·lecció digital i es va treballar particularment en la digitalització i fotografia d'aquelles peces que no comptaven amb una imatge actualitzada; per exemple, en el cas d'algunes de les castanyoles de la col·lecció de José de Udaeta. A continuació, podeu clicar sobre cada concepte per accedir als continguts.



- Col·lecció de castanyoles de José de Udaeta

INAUGURACIÓ

Des de la concepció de l'exposició era obvi que hi hauria una inauguració especial. Per una banda, perquè els alumnes, companys i amics de les dues figures són artistes de renom amb un desig fervent de retre homenatge a José de Udaeta i Emma Maleras. I per altra banda, perquè el mètode de castanyoles d'Emma Maleras havia creat escola i tant els alumnes del Conservatori Professional de Dansa de l'Institut del Teatre, com els alumnes de l'Institut Oriol Martorell, fan les seves primeres passes en el món de les castanyoles de la mà d'aquesta ensenyança. Per això es va configurar una inauguració singular. Primer, una presentació de l'exposició a càrrec de Laura Ars, guionista de l'exhibició. Segon, espectacle a l'espai Scànnner de l'Institut del Teatre: amb els parlaments de la directora de l'Institut del Teatre, Magda Puyo; de la companya de professió de José d'Udaeta i professora a l'IT, Belén Cabanes, i de la deixeble d'Emma Maleras, actual titular del mètode de castanyoles i professora a l'Institut Oriol Martorell, Consol Grau; i actuacions de les dues mestres i els seus respectius alumnes (des dels 8 fins als 18 anys) que van demostrar les seves habilitats com a concertistes de castanyoles i ballarins. A més, la pianista Marina Rodríguez i els Instrumentistes de l'Institut del Teatre Juli Rodríguez, Juanjo Barreda i Eugeni Manils van acompanyar musicalment la velada. Finalment, un homenatge espontani en forma d'aplaudiment de tots els alumnes i companys a la fotografia projectada de José de Udaeta i Emma Maleras.

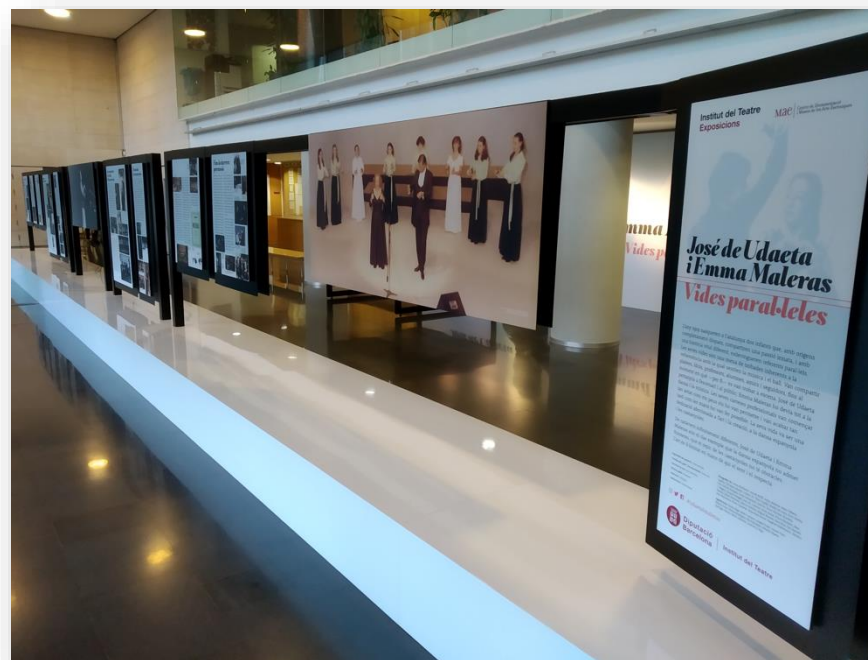
Així doncs, admiradors, amics i familiars de les dues personalitats es van trobar, cent anys després del seu naixement, per fer un homenatge sincer a través de la música i la dansa, l'amor i passió de José de Udaeta i Emma Maleras.



Inauguració de *José de Udaeta i Emma Maleras*. *Vides paral·les* el 9 d'abril del 2019. D'esquerra a dreta: presentació de l'exposició a càrrec de Laura Ars al vestíbul de l'Institut del Teatre; actuació dels alumnes de l'Institut Oriol Martorell a l'espai Scànnner; actuació d'una alumna del Conservatori Professional de Dansa de l'Institut del Teatre a l'espai Scànnner. Museu de les Arts Escèniques

ITINERÀNCIA

Les exposicions temporals del MAE estan pensades en un format que permeti la seva itinerància a través de biblioteques, centres cívics i ajuntaments –entre altres centres públics– del territori. Per això, al tancament de *José de Udaeta i Emma Maleras. Vides paral·leles* es va preparar el material per a la seva itinerància, audiovisual i àudio inclosos. No es contempla el préstec de material original, però pot haver-hi un acord amb aquells centres que compleixin les condicions necessàries preestablertes. De la mateixa manera, el museu presta assessorament per a tots aquells centres que vulguin celebrar actes en relació a l'exposició i guia les seves necessitats envers als professionals més adients.



Exposició *José de Udaeta i Emma Maleras. Vides paral·leles*. Vestíbul de l'Institut del Teatre. Museu de les Arts Escèniques